

**Uitvoeringsplan
Groen Groningen**

Vitamine

Uitvoeringsplan Groen Groningen

December 2020,
Gemaakt door een team vanuit de
gemeente Groningen en Strootman
Landschapsarchitecten

Gemeente Groningen
Gedempte Zuiderdiep 98
9711 HL Groningen

STROOTMAN
LANDSCHAPSARCHITECTEN

Funenpark 1-D
1018 AK Amsterdam
Nederland
T. +31(0)20-419.41.69
bureau@strootman.net
www.strootman.net

*Het Noorderplantsoen
(foto door Arend Jan Wonink)*

Voorwoord

In de omgevingsvisie The Next City omschrijven we hoe de stad compact, aantrekkelijk, leefbaar en gezond blijft voor alle inwoners. De Groningse leefkwaliteit staat daarin centraal. De ambities uit coalitieakkoord Gezond, Groen, Gelukkig Groningen zijn doorvertaald naar doelstellingen in de Uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen en het Groenplan Vitamine G. In dit Uitvoeringsplan Groen geven we een nadere uitwerking van de projecten die we in de periode van 201 tot en met 2025 gaan uitvoeren en bijdragen aan de Groningse leefkwaliteit.

Het uitvoeringsplan Groen geeft inzicht in wat we extra gaan doen. Vanuit het SIF Groen en het compensatiepakket Groen en Duurzaam Eelde hebben we de komende vijf jaar bijna € 3,5 beschikbaar voor vergroening. Een deel van dit budget gaan we inzetten als investering. Tot en met 2025 investeren we daarom bijna € 5 miljoen in de aanplant van bomen en groen. In diezelfde periode investeren we ruim € 11 miljoen in het renoveren groenvakken en het vervangen van bomen die bijvoorbeeld zijn gesneuveld door stormschade en ziekten.

In onze opgave om de verblijfskwaliteit van de openbare ruimte te verbeteren investeren we via de vele gebiedsontwikkelingen ook in de vergroening en klimaatbestendigheid. Uit een eerste globale inventarisatie van alle gebiedsontwikkelingen is op te maken dat we tussen 25 en 35 miljoen euro investeren in een groene en klimaatbestendige openbare ruimte. Doorgaans hebben dergelijke gebiedsontwikkelingen een zeer lange looptijd van 15 tot 20 jaar, waarbij het zwaartepunt van de investering in groen en klimaatadaptatie, weliswaar afhankelijk van de fasering maar veelal aan het einde van de looptijd plaatsvindt. Deze geraamde investeringen van de gebiedsontwikkelingen vinden dus over een veel langere looptijd plaats dan van dit uitvoeringsplan. Voor veel projecten is het overigens nog moeilijk in te schatten wat de geraamde investering in de openbare ruimte en groen is. Daar is een nadere uitwerking voor nodig.

Samen met inwoners gaan we plannen maken om wijken als Vinkhuizen-noord en Hoogkerk-noord minder hittestress gevoelig te maken. In Paddepoel geven we uitvoering aan het idee van bewoners om de omgeving van de Casper-, Pollux- en Morgensterflats te vergroenen en de leefomgeving van Selwerd-Zuid gaan we via een herinrichting voorzien van meer bomen en groen.

Naast het vergroenen van het stedelijk gebied zetten we ook in op het vergroten en verbeteren van het ecologische netwerk. We reserveren middelen om maatregelen te treffen die bijdragen aan het realiseren van de gemeentelijke ecologische structuur. We verbinden stad en ommeland door bestaande doorgaande routes aantrekkelijker te maken en in polder Lageland treffen we inrichtingsmaatregelen voor een toekomstbestendig en toegankelijker landelijk gebied. Het is zomaar een selectie van de projecten die we via dit uitvoeringsplan gaan oppakken. Deze extra projecten worden aangevuld met projecten die al eerder zijn geïnitieerd, bijvoorbeeld via het Compensatiepakket Groen & Duurzaam Eelde en de binnenstad visie Ruimte voor Jou. Ook zetten we in op groenparticipatieprojecten, onderzoek en informatie en beleidsontwikkeling.

We focussen ons in dit uitvoeringsplan voornamelijk op het vergroenen van onze gemeente via projecten met ruimtelijke ingrepen. Goed beheer blijft een belangrijke schakel in onze ambitie om een groenere en meer biodiverse gemeente te zijn. De bestaande ecologische kwaliteit blijft behouden, we passen meer ecologisch beheer toe en in plannen zetten we in op meer biodiversiteit. Behoud van waardevol groen staat voorop.

Inhoud

Voorwoord

1. Inleiding	8
1.1 Groenplan Vitamine G	
1.2 Participatie en ideeën Groenplan	
1.3 Looptijd	
1.4 Leeswijzer	
2. Het openingsbod 2020	10
3. Uitvoering van de projecten	14
3.1 Bestaande en nieuwe projecten	
3.2 Aard en prioritering	
3.3 Uitvoering in 2021	
3.4 Uitvoering in 2022	
3.5 Uitvoering 2023 t/m 2025	
4. Financiën	24
4.1 Beschikbare middelen	
4.2 Inzet van middelen	
Bijlagen	30
Ideeën Groenplan	
Projectenboek (los document)	
Colofon	42

1

Inleiding

1.1 Groenplan Vitamine G

In The Next City, het coalitieakkoord en Uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen zijn vele opgaven op hoofdlijnen benoemd ten aanzien van groen, ecologie, biodiversiteit en klimaatadaptatie (hittestress en wateroverlast). Vitamine G, het Groenplan, geeft een uitwerking van de opgaven. Het zet een koers uit en ook worden maatregelen, spelregels, generieke principes en inspiratieve oplossingsrichtingen beschreven.

Waarde van groen

Wanneer het gaat om het behoud en versterken van het leefklimaat in stad en ommeland is groen belangrijk. Dit geldt voor zowel mensen als dieren. Wij zijn ons bewust van de bijdrage die groen levert aan een goede leefomgeving. Denk aan natuurwaarde, gezondheid, een betere luchtkwaliteit, klimaat adaptieve omgeving, recreatiewaarde, esthetische waarde, cultuurhistorische waarde en ook economische waarde. Groen biedt een plek voor ontmoeting en beweging en draagt bij aan een goed woon- en werkklimaat en een gezonde levensstijl. In alles wat we doen hebben we deze groenwaarden in het vizier: van het inpassen van bestaand groen en nieuw groen bij ontwikkelingen, tot het goed onderhouden, zodat groen volwassen wordt en bomen monumentaal.

Wat gaan we doen

In het groenplan benoemen we de ambitie om meer, beter en bereikbaarder groen te maken. Door jaarlijks 1.000 bomen aan te planten in de openbare ruimte en 30.000 m² aan groen aan te brengen komt er meer groen in onze gemeente. Het groen is beter zodat het onder andere bijdraagt aan het tegengaan van hittestress en bestand is tegen plagen of ziekten. Aanleg, soortkeuze en beheer dragen bij aan beter groen. Een aaneengesloten groen netwerk verbindt het bebouwde gebied met het landschap en biedt een robuuste en obstakelvrije habitat voor plant en dier.

Het groen is aantrekkelijk om in te verblijven. Groen is nooit ver weg en is makkelijk te bereiken door onze inwoners. Een groene leefomgeving draagt bij aan

gezond ouder worden: het geeft koele plekken bij hitte, het nodigt uit tot fietsen en wandelen en biedt een fijne plek voor ontmoeting.

Hoe gaan we het doen

De ambitie waarmaken doen we via een aantal uitgangspunten. We zetten meer in op samenwerken en verbinden. De opgaven zijn groot en pakken we op met inwoners, ondernemers en terrein beherende organisaties. Door groen als uitgangspunt in ruimtelijke ontwikkelingen in te bedden zetten we in op behoud en versterken van bestaand groen en toevoegen van nieuw groen. De groene ambitie maken we voor elke ruimtelijke ontwikkeling concreet. Met goede aanleg en beheer is de kwaliteit van groen te borgen en de waarde te benutten. We schakelen het beheer van het groen aan de ambitie om meer groen toe te voegen. Hiervoor ontwikkelen we een strategie.

We krijgen steeds meer inzicht in de waarde van groen. Op basis van data gaan we maatregelen uitwerken en gericht toepassen zodat de effectiviteit hoog is. Alle informatie over ons groenbeleid, groenbeheer, gegevens over kap en nieuwe groeninitiatieven maken we digitaal voor iedereen toegankelijk en inzichtelijk. Daarmee streven we naar transparantie en een effectief beleid en monitoring.

1.2 Inspraak en ideeën groenplan

Het groenplan heeft open gestaan voor inspraak. Ook konden ideeën over hoe de gemeente is te vergroenen worden ingediend. Tijdens de inspraakperiode hebben meer dan 140 insprekers aangegeven wat zij van het groenplan vonden. De meeste reacties hadden betrekking op het behoud en beheer van bestaand groen en bomen, het ecologisch (berm)beleid en beheer en het uitwerken van de stedelijke ecologische structuur naar de gemeentelijke ecologische structuur.

Ook zijn er ruim 140 ideeën ingediend. De ideeën zijn uiteenlopend van aard. Zo gaan ideeën over vergroening van de directe woonomgeving van de indiener door bijvoorbeeld extra bomen te planten. Het realiseren van ecologische verbindingzones

en het verbeteren van parken zijn voorbeelden van grootsere ideeën. Ook zijn ideeën ingediend die meer van algemene aard zijn zoals het organiseren van een dag voor de Groningse natuur of het maken van een verhalenbos.

Strategie

In de bijlage van het groenplan en dit uitvoeringsplan zijn alle ingediende ideeën ten tijde van de inspraakperiode opgenomen. Alle ideeën zijn vooralsnog onderverdeeld in algemene ideeën en ideeën met een specifieke locatie. Deze ideeën zijn per gebied weergegeven. De uitvoering van de ideeën wordt op verschillende manieren opgepakt. Hieronder benoemen de vier manieren:

- het zijn kleine initiatieven die passen bij de werkwijze van de **gebiedsteams**.
- het idee is beheer gerelateerd. Bijvoorbeeld vanuit een kap waarvan de herplant nog niet is uitgevoerd. Het past binnen de taken van **Stadsbeheer**;
- een idee sluit aan bij een lopend of toekomstig **project of gebiedsontwikkeling** en kan daar worden opgepakt;
- het idee behelst een nieuw thema, vraagt om aanpassing of actualisatie van beleid en zal daarom worden opgepakt vanuit **Stadsontwikkeling**.

In 2021 en 2022 reserveren we € 100.000 per jaar om de ideeën te kunnen uitvoeren. Bij de uitwerking van de ideeën zullen wij altijd de indieners betrekken. Voor de voortgang van de ideeën gaan we werken met een digitale kaart. Daarin zullen de ideeën opgetoond worden. Op kaart geven we aan de hand van een stoplichtsystematiek de status van het idee aan:

- rood: moet nog worden opgestart
- oranje: onderzoek naar uitvoering is gaande
- groen: uitvoering is afgerond of uit onderzoek blijkt dat idee niet haalbaar is.

Deze digitale kaart zal via de website van de gemeente worden ontsloten. Daarbij streven we het na om zoveel mogelijk data en informatie via één kaart te ontsluiten.

Alle ingediende ideeën zijn achterin dit uitvoeringsplan terug te vinden

1.3 Looptijd uitvoeringsplan

Met het groenplan Vitamine G zetten de koers uit tot 2030 om onze gemeente te vergroenen. We hebben daarmee een lange termijn visie vastgelegd. Met dit uitvoeringsplan geven we aan hoe we de vergroening gaan realiseren. In dit uitvoeringsplan leggen we de focus op de periode van 2021 tot en met 2025. De projecten die we in dit uitvoeringsplan hebben opgenomen maken onderdeel van een veel groter pakket aan maatregelen en projecten die we hebben op een rij hebben gezet. In het separatie projectenboek staan alle projecten voortkomend uit het groenplan Vitamine G en de Uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen. We hebben dus nog voldoende projecten op de plank liggen die na 2025 opgepakt kunnen gaan worden. Daarnaast zullen er ook nieuwe projecten worden geïnitieerd. We zullen het projectenboek periodiek actualiseren. Voor de volledigheid hebben daarin we ook zoveel mogelijk informatie over de verschillende gebiedsontwikkelingen en wijkvernieuwingprojecten opgenomen.

1.4 Leeswijzer

Bij het vaststellen van het concept groenplan Vitamine G hebben we ook een openingsbod 2020 gepresenteerd. Het openingsbod bevat activiteiten die we dit jaar oppakken. In hoofdstuk 2 geven een stand van zaken van het Openingsbod. In hoofdstuk 3 gaan we in op de projecten en maatregelen die we gaan uitvoeren. We geven per project aan of het al een bestaand of nieuw project is. Om een keuze te maken in welke projecten we eerst gaan uitvoeren hebben we wegingscriteria opgesteld. Dit helpt ons bij het selecteren van de projecten en maatregelen die het meeste effect hebben. Op basis daarvan hebben we voor de periode 2021-2025 een concrete lijst met projecten samengesteld die we gaan uitvoeren. De financiële doorvertaling geven we in hoofdstuk 4. We geven aan welke middelen we beschikbaar hebben. Voor elk project hebben we aangegeven hoeveel budget we er voor hebben geraamd.

An aerial photograph of a residential development. In the foreground, a wide, light-colored road curves through a green landscape. To the left, a large, irregularly shaped lake or pond is visible, with a sandy beach area on its shore. The middle ground is dominated by a large, green, landscaped area with several small, curved paths or canals. In the background, a cluster of houses with dark roofs and light-colored walls is situated along the edge of the water. The overall scene is bright and clear, suggesting a sunny day.

2

HET OPENINGSBOD 2020

*Nieuwe woonomgeving met
een groenblauwe insteek,
Meerstad*

2

Het Openingsbod 2020

Bij de aanbidding van de conceptversie van het groenplan zijn in het Openingsbod 2020 verscheidene activiteiten opgesomd die we voor 2020 gepland stonden om opgepakt te worden. Het openingsbod bevatte een breed pakket aan maatregelen, onder andere bestaande uit uitvoeringsprojecten, groenparticipatie-projecten, het opstarten van ontwerpprocessen en ontwikkeling van beleid.

Nu we ruim een half jaar verder zijn geven we per activiteit uit het openingsbod een stand van zaken. We hebben nog niet alle activiteiten kunnen opstarten. De gevolgen door Covid-19 hebben een aantal processen vertraagd.

Start uitvoering in 2020:

Project	Stand van zaken
Vergroening Schouwburgplein, Sint Jansstraat en de omgeving van de Kattenbrug.	De uitvoering van werkzaamheden aan het Schouwburgplein en de omgeving van de Kattenbrug staan gepland voor 2021. De aanpak van het Martinikerkhof (als vervolg op het project van de Sint Jansstraat) staat gepland voor 2022.
Vergroening Damsterplein overeenkomstig het ontwerp uit de ontwerpmanifestatie Klimaatadaptatie (1 ^e fase quick wins).	Het project, zoals is gepresenteerd tijdens de ontwerpmanifestatie klimaatadaptatie 2019, is kansrijk om in aanmerking te komen voor een Europese subsidie. We hebben de aanvraag ingediend. In februari 2021 is bekend of het project in aanmerking komt. Mocht het project niet gehonoreerd worden dan zullen we in 2021 alsnog de quick wins gaan uitvoeren.
“Een nieuwe dag, een nieuwe boom”: samen met inwoners en ondernemers planten we 365 bomen in tuinen en op terreinen.	De eerste ronde van Nieuwe dag, Nieuwe boom is afgerond. Er zijn bijna 500 aanvragen ingediend. De eerste 365 bomen zijn inmiddels bezorgd bij de inwoners. In het voorjaar van 2021 herhalen we de actie.
Continuering van succesvolle groenparticipatietrajecten zoals Operatie Steenbreek en Eetbaar Groningen.	Deze projecten lopen. Vooral Operatie Steenbreek is dit jaar erg succesvol.
Een project om groene schoolpleinen voort te zetten.	Dit jaar gaan we schoolpleinen of de omgeving ervan vergroenen. Het gaat om scholen in Selwerd, Reitdiep, de Wijert/Zuid, Ebbingekwartier. Bij een aantal scholen is de uitvoering gestart, bij een aantal scholen is de planfase in gang gezet.
Uitvoering kleine groeninitiatieven binnen dorpsversterking.	De dorpsagenda's zijn leidend voor het uitvoeren van groenmaatregelen.
Bereikbaar maken van het groen van de singels met een aantrekkelijke en gebruiksvriendelijke inrichting.	Een plan is in ontwikkeling.
Aanleg Kardings Ontzet (1 ^e fase): de ecologische verbinding tussen Karding en Meerstad.	Dit najaar wordt gestart met de uitvoering. Verwachte afronding van het project is medio 2021 gepland.
Versterking van het landschap van Gorecht via lopende projecten (samen met Landschapsbeheer Groningen).	Naast bestaande projecten als Herstel houtwallen en hagen en Pilot Gebiedsaanpak Gorecht hebben we dit jaar ook nieuwe landschapsprojecten opgestart zoals Natuurervanproject Noordlaren e.o., herstel van pingoruïnes en een beheerplan Scharlakenbos.

Start planuitwerking in 2020:

Project	Stand van zaken
Een programma van eisen voor de herinrichting van de Grote Markt waar het planten van bomen onderdeel van is. Tevens onderzoeken we ook de mogelijkheden om tijdelijk groen op de Grote Markt toe te passen.	Een programma van eisen is in de maak. Er zijn een aantal proefdagen gehouden om onderzoek te doen naar het gebruik van de grote Markt en omgeving. In oktober is op basis van een proefopzetting inzichtelijk gemaakt op welke wijze bomen en groen een plek kunnen krijgen op de Grote Markt. Inmiddels zijn de eerste ruwe plannen voor de Grote Markt gepresenteerd.
Een plan voor een groenere Westerhaven.	We werken samen met betrokkenen aan een plan.
Start gebiedsvisie voor de westkant van de stad, met speciale aandacht voor groene ruimte en groene inrichting.	We zijn gestart met het opstellen van een visie samen met betrokken bewoners en organisaties.
Ontwerp voor de ontbrekende schakels in de 17e eeuwse groene diepenring.	Planvorming moet nog worden opgestart.
Een plan voor een groenere omgeving van de Ruskenveense plas.	Planvorming moet nog worden opgestart.
Uitvoeringsplan voor het aanbrengen van een aantal nieuwe boomstructuren net buiten de diepenring (conform het compensatiepakket Groen en duurzaam Eelde).	De planvorming is opgestart. We focussen ons op het vergroenen van de Nieuwe Ebbingestraat en Nieuwe Boteringestraat. De uitvoering aan de Nieuwe Boteringestraat kan in 2021 uitgevoerd worden.
Uitwerking in uitvoeringsplannen voor een aantal concrete groenideeën van inwoners uit Selwerd.	Een inrichtingsplan voor Selwerd-Zuid is gereed. We verwachten dat de uitvoering in de loop van 2021 kan starten.
Een visie Stadspark, waarmee we het park vervolgens gefaseerd willen verbeteren en beter ontsluiten.	Aan het opstellen van de visie wordt gewerkt.

Start beleidsuitwerking in 2020:

Project	Stand van zaken
Opstellen van een gemeentelijke ecologische structuur.	Er is een start gemaakt met een inventarisatie van mogelijk waardevolle structuren in de voormalige gemeenten Ten Boer en Haren.
Opstellen van een regeling natuur inclusief bouwen.	We zijn gestart en verwachten aan het einde van de eerste helft 2021 de regeling gereed te hebben.

3 UITVOERING VAN DE PROJECTEN

3

Uitvoering van de projecten

Onze ambitie is om de komende jaren zowel de openbare ruimte als het private domein fors te vergroenen. Het groenplan Vitamine G verwoordt de ambitie tot en met 2030. Vanuit Vitamine G, maar ook de Uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen zijn tientallen maatregelen, projecten en beleidsvoornemens te benoemen die bijdragen aan het behalen van onze ambitie.

We leggen de focus in dit uitvoeringsplan met name op 2021 en 2022. Tevens geven we een doorkijk voor de periode 2023 t/m 2025. We laten voor deze jaren zien welke werkzaamheden wij gaan oppakken waarbij we voornamelijk richten op de uitvoering. We voegen daarmee daad bij het woord. Dit uitvoeringsplan geeft dus aan wat we extra gaan doen om de gemeente groener, klimaatbestendiger en biodiverser te maken.

3.1 Bestaande en nieuwe projecten

De doelstellingen uit het groenplan realiseren we door zowel nieuwe projecten op te starten als bestaande projecten uit te voeren. Voor vele bestaande projecten is reeds besluitvorming geweest en zijn vaak ook al middelen gereserveerd. Via dit uitvoeringsplan begroten we middelen voor de uitvoering van nieuwe projecten. De status van een project of maatregel geven we weer met een kleurarcering.

Het projectenboek bevat een overzicht van alle projecten. Voor elk project is aangegeven of het een groen, geel of wit project is. Alle geel gearceerde projecten zijn opgenomen in de uitvoeringsplannen van 2021 t/m 2025. Alle projecten waarover al besluitvorming is geweest zijn groen gearceerd. Alle overige projecten zijn wit.

‘Groen’

Maatregelen waarover al een besluit is genomen. De financiering is geregeld, meestal via andere financieringsbronnen, soms via de eigen gelden uit het programma Leefkwaliteit.

‘Geel’

Maatregelen die in het kader van het groenplan Vitamine G worden voorgesteld. Met daarbij altijd geld gereserveerd vanuit het Programma Leefkwaliteit. Daarnaast kennen de meeste van deze maatregelen ook financiering vanuit andere programma's/gelden. Als er bedragen zijn benoemd dan gaat het hier altijd om geraamde bedragen. Per project is de dekkingsbron benoemd.

‘Wit’

De maatregelen die op het wensenlijstje staan. Deze maatregelen dragen bij aan het behalen van de doelstellingen uit het groenplan, maar middelen zijn op dit moment ontoereikend om deze uit te voeren.

3.2 Aard en prioritering

We hebben een breed pakket van projecten en maatregelen op het oog om de doelstellingen uit het groenplan te realiseren. Dat brede pakket is terug te vinden in het bijlagenboek. Geld om alles direct te kunnen uitvoeren is er niet. Daarom hebben we een prioritering toegekend aan alle projecten en maatregelen. Die prioritering wordt in dit document weergegeven met een aantal groene sterren. Hoe meer sterren, des te hoger de prioriteit. De prioritering is tot stand gekomen door alle projecten en maatregelen op vier criteria te scoren. Dit zijn de volgende criteria met daar achter de scoremogelijkheden:

Criteria en scoremogelijkheden

1. Integraliteit van het project

aantal programma's gerelateerd aan het ruimtelijke domein waarmee een project het een raakvlak heeft.

2. Klimaatbestendig Groningen

het project draagt bij aan het oplossen van een urgente of ongewenste hittestress- of wateroverlastlocatie.

3. Realiseren SES (en toekomstige GES)

het project draagt bij aan het realiseren van de huidige Stedelijke Ecologische Structuur of de toekomstige Gemeentelijke Ecologische Structuur;

4. Gemeenschappelijke doelen landschap

het project draagt bij aan het behalen van doelen van landschapsorganisaties en heeft daarmee draagvlak.

5. Uitvoeringsgerichtheid

We willen de vergroening gaan realiseren. We vinden projecten waarbij de schop de grond in gaat belangrijker dan visie en ontwerp en beleidsontwikkeling.

6. Bijdrage van derden

fysieke projecten met betrokkenheid van inwoners en ondernemers, ook projecten waarbij op terreinen van derden een bijdrage aan de doelstellingen wordt geleverd.

criterium	score
Integraliteit van een project	3 = \geq 4 programma's 2 = 2 of 3 programma's 1 = 1 programma
Klimaatbestendig Groningen	1 = wel een urgente of ongewenste locatie 0 = geen urgente of ongewenste locatie
Bijdrage aan SES en GES	1 = wel een bijdrage aan realisatie 0 = geen bijdrage aan realisatie
Gemeenschappelijke doelen landschap	1 = wel gemeenschappelijkheid 0 = geen gemeenschappelijkheid
Uitvoeringsgerichtheid	3 = uitvoeringsgericht 2 = visie en ontwerp 1 = beleid en onderzoek
Bijdrage van inwoners bij fysieke projecten	1 = wel een bijdrage 0 = geen bijdrage

In het projectenboek is een overzicht van alle maatregelen, projecten en beleidsvoornemens terug te vinden. Daar is ook de uitkomst van de weging aan de hand van bovenstaande criteria weergegeven.

We gebruiken de score om richting te geven aan de verdeling van de projecten en inzet van middelen over de komende jaren. Andere aspecten die invloed hebben zijn:

- De urgente locaties uit de Uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen zijn uiterlijk 2024 aangepakt. Deze locaties zullen dus voorrang krijgen in de planning van projecten.
- We combineren werk met werk waardoor een relatief laag scorend project eerder uitgevoerd kan worden dan een hoog scorend project.
- Projecten waar reeds besluitvorming is geweest zijn al in de tijd weggezet. Dit bepaald mede de capaciteit voor de inzet van andere projecten.

3.3 Uitvoering in 2021

We geven hieronder een overzicht van de projecten die we in 2021 gaan uitvoeren. Zoals aangegeven verdelen we ze onder naar projecten waar al besluitvorming over is geweest. Dit zijn de “groene” projecten. Deze staan genoemd in tabel 3.1. Van een aantal projecten is de uitvoering al gestart.

In een aantal gevallen gaat het hier om projecten die jaarlijks terugkeren, zoals groene daken subsidie en Operatie Steenbreek. Projecten Herstel houtwallen en hagen Haren en pilot Gebiedsaanpak Gorecht zijn meerjarige projecten die in de voormalige gemeente Haren zijn gestart. Andere projecten komen voort uit de visie op de binnenstad en maken onderdeel van Ruimte voor jou. Bij elk project is aangegeven tot welke pijler uit het groenplan het behoort.

Tabel 3.1 Bestaande uitvoeringsprojecten (groen) 2021

Nr.	projectnaam	Pijler Vitamine G
9.	Helperzoom 2 ^e fase – groene fietsstraat	Robuust netwerk
33.	Schouwburgplein – extra groen	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
36.	Kattenbrug en omgeving – extra groen	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
31.	Wijkvernieuwing – Herinrichting Mispellaan	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
13.	Uitvoering Hunzevisie	Robuust netwerk
53.	Herstel houtwallen en hagen Haren	Toekomstbestendig landelijk gebied
55.	Pilot gebiedsaanpak Gorecht	Toekomstbestendig landelijk gebied
4.	Eco. verbindingzone Kardings Ontzet	Robuust netwerk
54.	Herstel pingoruïnes Gorecht	Toekomstbestendig landelijk gebied
58.	Natuurerven Noordlaren e.o.	Toekomstbestendig landelijk gebied
85.	Boomfeestdag	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
77.	Tiny Forests	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
80.	Stimuleringsprogramma Groene Daken	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
76.	Operatie Steenbreek	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
82.	Pilot Klimaat adaptieve opritten	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden

De bestaande projecten vullen we aan met een aantal nieuwe “gele” projecten. Het gaat hierbij om uitvoeringsgerichte projecten. Na afronding van deze projecten is de openbare ruimte zichtbaar vergroend. Dat doen we op gerichte plekken in de noordelijke stadswijken door de aanleg van het Caspomorpark en het vergroenen van Selwerd-Zuid. Tussen wijken De Held en Vinkhuizen werken we aan een aantrekkelijker Westpark. In het gebied zijn veel ontwikkelingen gaande en gebruikers van het park, omwonenden en gemeente voeren een gezamenlijk opgesteld plan uit. Op een aantal locaties zijn er concrete plannen om extra bomen aan te planten. Dit doen we bijvoorbeeld in de Nieuwe Boteringstraat en De Linie, Europapark en Helperpark. Daarnaast gaan we ook op tal van andere locaties extra bomen planten.

Hier werken we jaarlijks een plan voor uit onder de projectnaam “Aanplanten extra bomen”. Lopende het jaar dienen zich veel nieuwe plannen. Om de vergroening en klimaatbestendigheid van deze plannen te bevorderen reserveren we een meekoppelbudget. Op basis van de hittestress- en wateroverlastlocaties gaan we jaarlijks een aantal schoolpleinen en kinderdagopvanglocaties klimaatbestendig en groener maken. Voor de Hunzeboord, een gebied tussen de Ulgersmaweg, Pop Dijkemaweg en de wijk De Hunze is een visie gemaakt. In 2021 starten we met de eerste uitvoeringsmaatregelen. Ook gaan verder met de implementatie van de ideeën van inwoners die zij hebben ingediend voor het Groenplan. Tabel 3.2 geeft het overzicht van de projecten weer.

Tabel 3.2 Nieuwe uitvoeringsprojecten (geel) 2021

Nr.	projectnaam	Pijler Vitamine G
1.	Aanplanten extra bomen	Divers
2.	Ontsteden openbare ruimte	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
79.	Nieuwe dag, nieuwe boom	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
27.	Aanleg Caspomor-park Paddepoel	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
21.	Aantrekkelijk Westpark	Aantrekkelijke groengebieden
23.	Projectenbudget - Klimaatbestendig en Groen	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
28.	Europapark: Groenere De Line, Europapark en Helperpark	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
47.	Bomen in Nieuwe Boteringstraat	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
32.	Herinrichting Selwerd Zuid Abeelstraat e.o.	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
3.	Uitvoering ideeën Vitamine G	Divers
24.	Groene Schoolpleinen	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
12.	Landschapsverbetering Hunzeboord	Robuust netwerk

Naast concrete uitvoeringsprojecten zullen we in 2021 ook toewerken naar een aantal nieuwe beleidsdocumenten. Zo stellen we een gemeentelijke ecologische structuur op en maken we een regeling Natuur inclusief bouwen. De gemeente heeft grote ontwikkelgebieden. Via een project van de Wageningen University & Research wisselen we ervaringen uit met andere gemeenten om tot een groene stadsontwikkeling te komen. Dit project loopt tot en met 2023. We ontwikkelen en beheren een groentool zodat we data beschikbaar hebben over groen en klimaatadaptatie.

Tevens werken we voor een aantal gebieden een visie verder uit. Ten eerste doen we dit voor de westflank van de stad. We maken een integrale visie waarin ruimte is voor gebiedsontwikkeling en groen, ecologie en landschap. De visie levert concrete projecten op voor het gebied die mogelijk in aanmerking komen om gedeeltelijk gefinancierd te worden vanuit de landschapscompensatie 380kV Tennet. Ook gaan we de resultaten van de ontwerpmanifestatie klimaatadaptatie 2019 voor de Bedumerweg verder uitwerken. In tabel 3.3 is het volledige overzicht weergegeven.

Tabel 3.3 Planvoorbereiding, beleidsvoornemens, onderzoek en monitoring 2021

Nr.	projectnaam	Pijler Vitamine G
70.	Opstellen Gemeentelijke Ecologische Structuur	Robuust netwerk
73.	Opstellen regeling Natuur inclusief bouwen	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
74.	Opstellen groeninvesteringsfonds	Divers
86.	Groentool ontwikkelen en beheren	Divers
87.	Groene stadsontwikkeling (WUR)	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
30.	Ontwerp klimaat adaptieve Bedumerweg	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
84.	Ontwikkelen Beheerstrategie	Divers
7.	Visievorming Westflank	Robuust netwerk
11.	Landschapsvisie Hunzezone	Robuust netwerk
83.	Leidraad openbare ruimte	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
63.	Actualisatie Voedselbeleid	Divers
17.	Groeningen	Robuust netwerk

3.4 Uitvoering in 2022

Voor 2022 hanteren we dezelfde opbouw als 2021. In tabel 3.4. staan de projecten waarover al is besloten dat we ze gaan uitvoeren. Het gaat hierbij voornamelijk op projecten die voortkomen van de binnenstadvisie Ruimte voor jou.

De meeste landschapsprojecten uit 2021 zetten we ook nog door in 2022. Hetzelfde geldt voor de groenparticipatieprojecten als Groene dakensubsidie, Tiny forests en Operatie Steenbreek.

Tabel 3.4 Bestaande uitvoeringsprojecten (groen) 2022

Nr.	projectnaam	Pijler Vitamine G
35.	Dudok aan het Diep	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
37.	Martinikerkhof/St. Jansstraat	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
38.	Accentbomen Binnenstad	Robuust netwerk
53.	Herstel houtwallen en hagen Haren	Toekomstbestendig landelijk gebied
55.	Pilot gebiedsaanpak Gorecht	Toekomstbestendig landelijk gebied
54.	Herstel pingoruïnes Gorecht	Toekomstbestendig landelijk gebied
85.	Boomfeestdag	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
77.	Tiny Forests	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
80.	Stimuleringsprogramma Groene daken	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
76.	Operatie Steenbreek	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden

In 2022 staan er opnieuw een aantal uitvoeringsgerichte projecten op de rol. Naast de projecten om extra bomen aan te planten en overmaat aan verharding in de openbare ruimte te vervangen door groen zullen we het Damsterplein klimaatbestendig gaan maken. We steken in op de uitvoering van het ontwerp dat in het kader van de Ontwerpmanifestatie Klimaatadaptatie 2019 is gemaakt. We hebben inmiddels een Europese subsidieaanvraag ingediend. De uitkomst van deze

aanvraag verwachten we eind februari van 2021. Vinkhuizen is een van de kwetsbare wijken als het gaat om hittestress. Voor deze wijk maken we een plan om door middel van vergroening de hittestress te verminderen. Dit plan voeren we in 2022 uit. Dat doen we ook voor de nu nog stenige Nieuwe Ebbingestraat. Met meer groen en bomen willen we de verblijfskwaliteit van deze straat verbeteren. Projecten als Nieuwe dag, nieuwe boom en Groene Schoolpleinen continueren we in 2022.

Tabel 3.5 Nieuwe uitvoeringsprojecten (geel) 2022

Nr.	projectnaam	Pijler Vitamine G
1.	Aanplanten extra bomen	Divers
2.	Ontsteden openbare ruimte	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
79.	Nieuwe dag, nieuwe boom	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
44.	Klimaat adaptief Damsterplein	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
23.	Projectenbudget - Klimaatbestendig en Groen	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
26.	Een groener Vinkhuizen, aanpak klimaat kwetsbare wijken	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
48.	Bomen in Nieuwe Ebbingestraat	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
14.	Inrichtingsmaatregelen polder Lageland	Divers
16.	Uitvoeringsmaatregelen GES	Robuust netwerk
3.	Uitvoering ideeën Vitamine G	Divers
24.	Groene Schoolpleinen	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
34.	Grote Markt	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden

In 2022 blijven we investeren in de doorontwikkeling en beheer van de groentool en nemen we deel aan het project Groen Stadsontwikkeling van de WUR. Voor de gebieden van de voormalige gemeenten Haren en Ten Boer brengen we zowel de Kroonjuwelen

als Sleeping Beauty's in kaart. Ook starten we een onderzoek op naar de effecten van recreatieve druk op de landschappelijke en ecologische waarde in het landelijke gebied.

Tabel 3.6 Planvoorbereiding, beleidsvoornemens, onderzoek en monitoring 2022

Nr.	projectnaam	Pijler Vitamine G
86.	Groentool doorontwikkelen en beheren	Divers
87.	Groene stadsontwikkeling (WUR)	Divers
68.	Kroonjuwelen in Haren en Ten Boer	Gezonde woon-, werk-, & winkelgebieden
88.	Sleeping beauty's Haren en Ten Boer	Divers
62.	Onderzoek recreatieve druk landelijk gebied	Toekomstbestendig landelijk gebied
17.	Groeningen	Robuust netwerk
56.	Landschapsontwikkelingsplan Ten Boer	Toekomstbestendig landelijk gebied

3.5 Uitvoering in 2023 t/m 2025

De ambities uit het groenplan Vitamine G en de Uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen vragen ook om uitvoeringsprojecten na 2022. We hebben daarom al een invulling gegeven van de projecten die we in 2023, 2024 en 2025 willen gaan oppakken. Met deze doorkijk geven we in totaal voor de komende vijf jaren aan op welke plekken we gaan werken aan een groener en klimaatbestendig Groningen.

Na 2022 richten we, conform het compensatiepakket Groen & Duurzaam Eelde, ons op het op het vergroenen van onder andere de Ossenmarkt, schilstraten en bedrijventerrein Euvelgunne. We investeren ook in aantrekkelijke parken en de aanloopstraten. Op basis van de visie Stadspark voeren we maatregelen uit om het Stadspark aantrekkelijker te maken voor mens en dier. Vanwege de voltooiing van het Zuiderplantsoen vergroenen we de aanloopstraten zodat inwoners via aantrekkelijke groene lopers het nieuwe park kunnen bereiken.

Tabel 3.7 Bestaande uitvoeringsprojecten (groen) 2023 t/m 2025

Nr.	projectnaam	Pijler Vitamine G
43.	Ossenmarkt klimaatadaptief	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
49.	Groen in de straten – extra bomen in schilstraten	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
81.	Groene Gevels – subsidieregeling	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
52.	Groener bedrijventerrein Euvelgunne	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
50.	Aanpak een groener Sontplein	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
20.	Stadspark uitvoeringsmaatregelen	Aantrekkelijke parken
22.	Groene lopers Zuiderplantsoen	Aantrekkelijke parken
77.	Tiny Forests	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
80.	Stimuleringsprogramma Groene Daken	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
76.	Operatie Steenbreek	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden
85.	Boomfeestdag	Gezonde woon-, werk-, winkelgebieden

Projecten als het aanplanten van extra bomen, het ontsteden van de openbare ruimte en Nieuwe dag, Nieuwe boom zetten we ook na 2022 door. Dat geldt ook voor de inrichtingsmaatregelen Polder Lageland en het toepassingen van voorzieningen die bijdragen aan het realiseren van de Gemeentelijke Ecologische Structuur.

Uiterlijk in 2025 hebben we conform de doelstelling uit de Uitvoeringsagenda Klimaatbestendig Groningen de Vismarkt klimaatadaptief ingericht. Hoogkerk-Noord is vanuit hittestress een kwetsbare wijk. We maken een plan om de wijk minder hittestressgevoelig te maken en voeren deze uit. Het plan voor de Bedumerweg, dat we in 2021 hebben uitgewerkt gaan we uitvoeren. Ook het versteende Hanzeplein gaan we groener inrichten.

Tabel 3.8 Nieuwe uitvoeringsprojecten (geel) 2023 t/m 2025

Nr.	projectnaam	Pijler Vitamine G
1.	Aanplanten extra bomen	Divers
2.	Ontsteden openbare ruimte	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
79.	Nieuwe dag, nieuwe boom	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
45.	Vismarkt – klimaatadaptief (evenementen)plein	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
23.	Projectenbudget - Klimaatbestendig en Groen	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
26.	Een groener Hoogkerk-Noord – Klimaat kwetsbare wijken	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
61.	Groene routes tussen stad en ommeland	Toekomstbestendig landelijk gebied
14.	Inrichtingsmaatregelen polder Lageland	
16.	Uitvoeringsmaatregelen GES	Robuust netwerk
30.	Herinrichting Bedumerweg	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden
46.	Klimaatadaptief Hanzeplein	Gezonde woon-, werk- & winkelgebieden

4 FINANCIËN

4

Financiën

In hoofdstuk 3 hebben we de projecten benoemd waar we in 2021 en 2022 uitvoering aan gaan geven. In dit hoofdstuk geven we een doorvertaling van deze uitvoeringsprojecten.

4.1 Beschikbare middelen

Er zijn verschillende budgetten die ingezet kunnen worden voor de uitvoering van projecten die bijdragen aan onze ambitie om een groenere en klimaatbestendige gemeente te worden. Ten eerste zijn binnen het programma Leefkwaliteit een aantal budgetten beschikbaar. Structureel is er de komende jaren € 670 duizend beschikbaar.

In 2021 vullen we het budget aan met middelen uit het Uitvoeringsprogramma Bodem & Ondergrond 2015 – 2020. Het heeft betrekking op groene en landschapsprojecten die in het uitvoeringsprogramma zijn opgenomen, maar nog niet gedurende de looptijd van dit uitvoeringsprogramma zijn opgestart. Tabel 4.1 geeft inzicht in de beschikbare budgetten.

Tabel 4.1 beschikbare budgetten Programma Leefkwaliteit (bedragen x € 1.000)

	2021	2022	2023	2024	2025
SIF GROEN	500	500	500	500	500
Groen en duurzaam Eelde	150	150	150	150	150
Landschap Haren	20	20	20	20	20
UP Bodem en Ondergrond 2015 - 2020	130 ¹	0	0	0	0
Totaal	800	670	670	670	670

Het Groninger Water en Riolerings Plan (GWRP) bevat doelstellingen die ook bijdragen aan een robuuster en klimaat adaptieve gemeente. In het in 2019 vastgestelde GWRP zijn drie verzamelbudgetten opgenomen om de doelstellingen uit het GWRP te realiseren. Alle maatregelen die bijdragen aan het vertragen en vasthouden van regenwater en daarmee de afvoercapaciteit op het riool verlagen kunnen gedekt worden uit deze middelen. Zo worden maatregelen als

de Groene Daken subsidie, operatie Steenbreek en de pilot klimaat adaptieve opritten al uit GWRP-middelen bekostigd, voornamelijk uit pijler 2. Prioritering GWRP Klimaatadaptatie. In dit uitvoeringsplan zijn een aantal projecten opgenomen die bijdragen aan de doelstellingen uit het GWRP en daarmee bekostigd kunnen worden vanuit de 2e pijler. In tabel 4.2 is een overzicht gegeven van de beschikbare middelen GWRP.

Tabel 4.2 Beschikbare budgetten GWRP (bedragen x € 1.000)

	2021	2022	2023	2024	2025 ²
1. Afkoppelbudget GWRP	1.500	1.500	1.500	1.500	N.t.b.
2. Prioritering GWRP klimaatadaptatie	1.500	1.500	1.500	1.500	N.t.b.
3. Uitvoeringsprojecten afkoppelen GWRP	3.268	6.490	4.906	4.478	N.t.b.
Totaal	6.268	9.490	7.906	7.478	N.t.b.

Tot slot beschikt het programma Leefkwaliteit over structurele en incidentele plankosten die programma breed ingezet kunnen worden. Deze middelen zetten we in om bijvoorbeeld planvorming op te starten,

onderzoek uit te voeren, data te beheren en monitoren en nieuw beleid te vormen. In tabel 4.3 zijn de beschikbare plankosten weergegeven.

1. Budget dat beschikbaar is via Uitvoeringsprogramma Bodem & Ondergrond 2015-2020. Beschikbare middelen worden overgeheveld naar 2021

2. Bedragen worden vastgesteld via een actualisatie van het GWRP.

Tabel 4.3 Ondersteunende budgetten Programma Leefkwaliteit (bedragen x € 1.000)

	2021	2022	2023	2024	2025
Plankosten structureel Leefkwaliteit	150	150	150	150	150
Plankosten incidenteel Leefkwaliteit	50	50	0	0	0
Totaal	200	200	150	150	150

Groenbudgetten gebiedsontwikkelingen en overige projecten

Naast de projecten die worden gefinancierd van het SIF-Groen en Compensatiepakket Groen & Duurzaam Eelde zijn er ook tal van gebiedsontwikkelingen en overige projecten die een bijdrage leveren aan de vergroeningsambitie. Het gaat om ontwikkelingen van groot tot klein. Zo gaat het bijvoorbeeld om de aanleg van nieuwe woonwijken als Suikerzijde, Stadshavens en De Held III. Ook in de uitbreiding van Meerstad en de nieuwe ontsluitingsweg is er voldoende aandacht voor groen. Ook in de wijkvernieuwing zijn diverse plannen die gaan leiden tot een groenere en klimaat adaptieve openbare ruimte.

Uit een globale inventarisatie is op te maken dat binnen de gebiedsontwikkelingen en overige projecten de komende twintig jaar een investering in groen en klimaatadaptatie is te verwachten in de bandbreedte tussen 25 en 35 miljoen euro. Doorgaans hebben dergelijke gebiedsontwikkelingen een zeer lange looptijd van 15 tot 20 jaar, waarbij het zwaartepunt van de investering in groen en klimaatadaptatie, weliswaar afhankelijk van de fasering maar veelal aan het einde van de looptijd plaatsvindt. Deze geraamde investeringen van de gebiedsontwikkelingen vinden dus over een veel langere looptijd plaats dan van dit uitvoeringsplan. Naarmate gebiedsontwikkelingen of projecten verder worden uitgewerkt zullen de bedragen concreter worden. Een globaal overzicht van gebiedsontwikkelingen en overige projecten zijn opgenomen in het separate projectenboek.

Investeringen vervanging Groen en bomen

Naast het investeren in meer groen en bomen koesteren we ook het bestaande bomen en areaal aan groen. Om dit op peil te houden besteden we jaarlijks ruim € 2 miljoen voor het vervangen van bomen die om diverse redenen zijn weggefallen en het renoveren van groenvakken. We gaan met dit geld onze bomenstructuren verbeteren waarbij we zullen inzetten op het vervangen van zieke kastanjes en essen en het vervangen van boomstructuren die als gevolg van stormschade zijn aangetast (o.a. in Vinkhuizen).

Daarnaast gaan we verder met het vervangen van populieren en wilgen in de wijken Beijum en Lewenborg (op basis van het bomenbeheerplan) en zullen we in een aantal straten bomen met een slechte conditie vervangen door nieuwe bomen. Bij het vervangen van bomen is ons uitgangspunt altijd kwaliteit boven kwantiteit. Dit betekent dat we de bomen bij aanplant meer ondergrondse groeiruimte geven en extra voorzieningen treffen om de bomen beter te laten groeien. Als we hierdoor minder bomen kunnen terugplanten in een straat dan planten we de overige bomen op een andere plek in de stad terug.

Tabel 4.4 Investerings vervanging groen en bomen (bedragen x € 1.000)

Activiteit	2021	2022	2023	2024	2025
Reguliere vervanging	799	799	799	799	799
Vervanging gekapte essen	150	150	150	150	150
Vervangen bomen stormschade	360	360	360	360	360
Vervanging zieke kastanjes	130	50	50	50	50
Subtotaal vervangingsinvestering	1.439	1.359	1.359	1.359	1.359
Reguliere vervanging bomen	597	597	597	597	597
Vervangen + renovatie groenvakken	336	336	336	336	336
Reguliere vervangingsmiddelen	933	933	933	933	933
Totaal	2.372	2.292	2.292	2.292	2.292

4.2 Inzet van middelen

In tabel 4.5 is een overzicht gegeven van alle projecten die we in tot en met 2025 gaan uitvoeren. De tabel geeft een raming weer van hoeveel middelen er vanuit de budgetten Leefkwaliteit (conform tabel 4.1) en voor zover mogelijk uit GWRP-gelden (tabel 4.2) beschikbaar wordt gesteld; het zijn dus nog niet de daadwerkelijke kosten. Voor elk project is aangegeven:

- wat het projectnummer is (dat correspondeert met de naam en korte toelichting van het project zoals dat in het projectenboek is opgenomen)
- of het een bestaand (groen) of een nieuw (geel) project is;
- of er sprake is van structurele of incidentele kosten vanuit de budgetten Leefkwaliteit. Bij structurele kosten³ is aangegeven vanaf welk jaar deze drukken op de budgetten Leefkwaliteit;
- wat de totale kosten zijn, welk deel ten laste komt van de budgetten Leefkwaliteit en welke andere programma's of derden bijdragen.

Voor elk jaar is aangegeven welke middelen er vanuit het programma Leefkwaliteit beschikbaar zijn (conform tabel 4.1). Onderaan de tabel is inzichtelijk gemaakt wat de jaarlijkse besteedbare ruimte is na kostenraming van alle projecten. Voor projecten die met een * zijn geduid volgt op termijn een uitgewerkt plan met bijbehorende kredietaanvraag.

Bij de uitwerking van projecten brengen we ook de structurele beheerkosten in beeld zodat het gewenste beheerniveau behaald wordt. Binnen projecten wordt een dekkingvoorstel gedaan voor de structurele beheerkosten. Bij het opstellen van de beheerstrategie staan we overigens uitgebreider stil van de financiering van het (groen)beheer.

3. De structurele kosten zijn nu geraamd. Voor elk project dat structureel wordt bekostigd wordt nog een uitgewerkt voorstel gemaakt waarin een kredietaanvraag is opgenomen.

In onderstaande tabel zijn alle uitvoeringsprojecten weergegeven die we tussen 2021 en 2025 gaan uitvoeren. Op basis van een aantal criteria zijn projecten gescoord. De score is richtinggevend geweest bij de tot standkoming van deze lijst (zie voor uitleg paragraaf 3.2, pagina 16). Ook is gekeken of we bijvoorbeeld projecten met elkaar kunnen combineren en zo werk met werk te maken.

Tabel 4.5 Projectenoverzicht 2021-2025 (bedragen x € 1.000)

Nr.	Naam project	S/I	Totale kosten	Waarvan Leefkw.	Bijdrage ander programma	Bedrag	Bijdrage derden	Beschikbaar budget per jaar Leefkw.					
								2021	2022	2023	2024	2025	
								800	670	670	670	670	
9	Helperzoom 2e fase – fietsstraat	S	1.200	250	Verkeer & Vervoer	950	-	-	11	11	11	11	11
33	Aanpak Schouwburgplein	I	2.340	100	Binnenstad	-	-	75	-	-	-	-	-
36	Aanpak Kattenbrug en omgeving	S	6.050	200	Binnenstad	-	-	-	8	8	8	8	8
31	Aanpak Mispellaan Selwerd	S	3.300	0	Wijkvernieuwing	-	-	-	-	-	-	-	-
37	Aanpak Martinikerkhof (vervolg St. Jansstraat)	S	ntb	0	Binnenstad	Ntb	-	-	-	-	-	-	-
35	Dudok aan het diep *	S	ntb	400	Binnenstad	Ntb	-	-	-	16	16	16	16
38	Accentbomen binnenstad *	S	ntb	100	Binnenstad	ntb	-	-	-	4	4	4	4
13	Uitvoering Hunzevisie	I	125	125	-	-	-	125	-	-	-	-	-
53	Herstel houtwallen en hagen Haren	I	100	40	-	-	60	20	20	-	-	-	-
55	Pilot gebiedsaanpak Gorecht	I	400	20	Divers	90	200	10	10	-	-	-	-
4	Kardings Ontzet	I	390	80	-	-	310	80	-	-	-	-	-
54	Herstel pingoruïnes Gorecht	I	162	50	-	-	112	25	25	-	-	-	-
58	Natuurerven Noordlaren e.o.	I	30	10	-	-	20	10	-	-	-	-	-
85	Boomfeestdag	I	50	50	-	-	-	10	10	10	10	10	10
80	Groene daken subsidie	I	1.250	0	GWRP	1.250	-	-	-	-	-	-	-
76	Operatie Steenbreek	I	625	0	GWRP	625	-	-	-	-	-	-	-
82	Klimaat adaptieve opritten	I	20	0	GWRP	20	-	-	-	-	-	-	-
77	Tiny Forests (incl. nieuw Europees project)	I	90	50	-	-	40	20	10	10	10	-	-
43	Ossenmarkt *	S	-	100	-	-	-	-	-	-	4	4	4
49	Groen in de straten – Extra bomen in schilwijken *	S	-	200	-	-	-	-	-	-	8	8	8
81	Groene gevels – subsidieregeling	I	-	150	-	-	-	-	-	50	50	50	50
52	Bedrijventerrein Euvelgunne	I	-	100	-	-	-	-	-	50	50	-	-
50	Aanpak Sontplein *	S	-	100	-	-	-	-	-	-	4	4	4
20	Stadspark uitvoeringsmaatregelen	I	-	200	-	-	-	-	-	75	75	50	50
22	Groene lopers Zuiderplantsoen	I	-	80	-	-	-	-	-	80	-	-	-
1	Aanplanten extra bomen 2021 *	S	500	500	-	-	-	-	20	20	20	20	20
1	Aanplanten extra bomen 2022 *	S	500	500	-	-	-	-	-	20	20	20	20
1	Aanplanten extra bomen 2023 *	S	500	500	-	-	-	-	-	-	20	20	20
1	Aanplanten extra bomen 2024 *	S	500	500	-	-	-	-	-	-	-	20	20
1	Aanplanten extra bomen 2025 *	S	500	500	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Ontsteden openbare ruimte (2021 t/m 2025)	I	2.500	0	GWRP	2.500	-	-	-	-	-	-	-
79	Nieuwe dag Nieuwe boom (2021 t/m 2025)	I	200	200	-	-	-	40	40	40	40	40	40
27	Aanleg Caspomor-park Paddepoel	I	150	50	Divers	100	-	50	-	-	-	-	-
21	Aantrekkelijk Westpark	I	50	50	-	-	-	50	-	-	-	-	-
26	Een groener Vinkhuizen - Klimaat kwetsbare wijken	I	400	200	GWRP	200	-	-	200	-	-	-	-
28	Europapark: extra bomen *	S	150	150	-	-	-	-	6	6	6	6	6
23	Projectbudget - Klimaatbestendig en Groen	I	500	500	-	-	-	100	100	100	100	100	100
32	Selwerd Zuid, Abeelstraat e.o.*	S	ntb	200	Divers	Ntb	-	-	8	8	8	8	8
47	Bomen in Nieuwe Boteringestraat *	S	570	200	Divers	370	-	-	8	8	8	8	8
18	Bomen in Nieuwe Ebbingestraat *	S	100	100	-	-	-	-	-	4	4	4	4
3	Ideeën Vitamine G	I	200	200	-	-	-	100	100	-	-	-	-
24	Groene Schoolpleinen	I	250	125	GWRP	125	-	25	25	25	25	25	25
34	Grote Markt	S	ntb	ntb	Binnenstad	-	-	-	-	pm	pm	pm	pm
44	Damsterplein *	S	1.800	300	Divers	500	1000	-	-	-	12	12	12
12	Landschapsverbetering Hunzeboord	I	100	100	-	-	-	100	-	-	-	-	-
45	Vismarkt klimaatadaptief *	S	-	250	-	-	-	-	-	-	-	-	10
26	Een groener Hoogkerk-Noord, aanpak hittestress kwetsbare wijk	I	-	200	-	-	-	-	-	-	100	100	100
61	Routes tussen stad en ommeland	I	-	100	-	-	-	-	-	25	27	50	50
14	Inrichtingsmaatregelen polder Lageland	I	-	90	-	-	-	-	39	48	-	-	-
16	Uitvoeringsmaatregelen GES	I	-	140	-	-	-	-	30	40	30	40	40
30	Herinrichting Bedumerweg *	S	-	300	-	-	-	-	-	-	-	-	12
46	Klimaatadaptief Hanzeplein *	S	-	250	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Totaal geraamd								800	670	670	670	670	
Budgetruimte								0	0	0	0	0	

BIJLAGEN

Vergoenen met bewoners;
Aanplant boomspiegels De
Sitterstraat
(foto door Henk Tammens)

Groene ideeën die zijn ingediend tijdens de inspraakperiode

Algemeen

1. Struikgewas aanplanten voor vogels, insecten en zoogdieren.
2. Zo veel mogelijk eetbaar groen plaatsen.
Walnoten, tamme kastanje en fruitbomen
3. toepassing van groene daken, toepassing van hangende tuinen, creëren van “bakken” van 1 m³ rond bomen om water op te vangen bij hevige regenval.
4. Kunnen boomspiegels ook worden ingezaaid?
Worden nu keurig gewied door plantsoendienst.
5. Maak een Verhalenbos. Daarmee maak je een ommetje in een groene omgeving. Men ontdekt de natuur, o.a. doordat er informatie over vogels kan worden gedeeld. Draagt bij aan betrokkenheid aan natuur.
6. Wat leuk dat ik wordt uitgenodigd om mijn groene wensen in te dienen. Mijn voorstel is een avonturenbos. Dat zou in het stadspark kunnen waar binnenkort het hertenkamp opgedoekt wordt. De ligging is gunstig naast de speeltuin, geen gemotoriseerd verkeer in de buurt, voor veel stadjsers bekend en goed bereikbaar. Het hoeft niet heel prijzig en ingewikkeld te worden, een berg zand en boomstammen en takken doen al veel. Het kan natuurlijk ook veel mooier met een parkrancher of boswachter te paard of op een e-bike. Boomhutten en water om een kletsboot in te halen. Een bloemenweide. Ik stuur een link van een al bestaand avonturenbos mee, kijk ook even naar de subsidiegevers! <http://avonturenbos.nl/plattegrond/infopaneel%20avonturenbos%20stekkenberg.pdf>
7. Change the name of the city to “Groeninge”
8. Indiener vraagt aandacht voor samenwerking met particulieren en ziet graag concrete plannen om hen te overtuigen van voordelen meer groen en aanplant bomen of planten Bijvoorbeeld door: een competitie tussen inwoners voor de mooiste en groenste balkon / tuin / muur / dak / straat / etc. van Groningen.
9. Initiatief bezorgdienst lokale producten:
Schrijf een prijsvraag/initiatiefprocedure uit om lokaal in de gemeente geproduceerde groenten, fruit, zuivel en vlees bij de mensen te krijgen. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een lokale bezorgdienst. Betrek hierbij boeren, volkstuinen en andere lokale voedselproducenten.
10. Dag voor de Groningse natuur:
Ontwikkel een dag voor de Groningse Natuur. Denk hierbij aan rondleidingen door gebieden, informatie over de natuur, hoe creëer je zelf een natuurlijke tuin, kunst en natuur, etc. Lokale voedselproducenten kunnen zich hier ook presenteren.
11. Pas permacultuur toe:
 - voedselbossen! Rondom Groningen!
Groene strook. gemengd met volkstuinjes. (Biologische tuiniersvereniging Groningen) animo zal door crisis verhogen. (Tuin in stad)
 - team ontwikkelen van de topmensen
Heemstuin, maar ook biologie afdeling RUG.
 - schoffelaars van gemeente cursussen geven en omtoveren in permacultuur experts.
12. Vergroenen van de stoep door meer geveltuinjes aan te leggen. Je kunt ook denken aan strookjes om containers, lantaarnpalen enz.
13. Idee: Windenergie in de wijken: in de stad windenergie beschikbaar maken, bijv. op hoge reclamepalen. Breng ze onder bij Grunneger Power evt., maak de burgers mede-eigenaar
14. Idee Zonnepanelen: Vraag de Groningers hun daken –gratis- ter beschikking te stellen. Neem als gemeente alle kosten op je.
15. Meer waterelementen in de gemeente:
een waterplein of fontein in het stadspark, Noorderplantsoen of de Vismarkt. Rondom de sproeiers zou je een pad en of groen kunnen maken. Maar ik zou dus met name meer speelsheid d.m.v. van waterfonteinen willen zien in onze stad.
16. Behouden van oude bomen. Nieuwe aanplant is leuk maar geen vervanging. Altijd een second opinion bij kap van dit soort bomen (bv beuk Guyotplein).

17. Aanplant van een groot wild bos bij Groningen in plaats van grasland.
18. Meer verwilderde plekken in de stad, goed voor dier en plant (en mensen).
19. Meer overhangend groen rond vijvers om jonge eenden te beschermen (gaan allemaal dood).
20. Minder plantenbakken meer verwilderde natuur.
21. Nieuwe aanplant bomen niet te dicht op elkaar, want dan moet je ze op termijn weer kappen. Mensen hechten zich vaak aan bepaalde bomen sneu als ze gekapt moeten worden.
22. Op een aantal plekken rond Groningen stilteplekken: natuur alleen voor beesten niet voor mensen.
23. Op plekken waar vijvers zijn de omgeving aantrekkelijker maken, is nu erg saai vaak.
24. Minder parkeerplaatsen voor auto's, meer ruimte voor groen en fietsenparkeerplaatsen.
25. Mijn idee als is om binnen het groenplan van de gemeente zo veel mogelijk gebruik te maken van autochtoon inheems plantmateriaal om zo de biodiversiteit in Groningen een extra impuls te geven. Daarnaast de nieuwe groen stroken ecologisch te beheren.
31. Steenhouwerskade (achterzijde Mediamarkt), daar staat een rijte bomen met daaronder kale grond, inzaaien met wildbloemenmengsel? Houdt misschien ook de geparkeerde fietsen weg.
32. Tuin op Mediamarkt: is al groen maar graag meer bloeiende struiken en bloemen, alles voor meer insecten en vogels.
33. Is het ook mogelijk om een mooi sedumdak te maken boven op de schuine daken van het Stadsbalkon (fietsenkelder) voor het Groninger Station?
34. Park op het casino terrein aan het Kattendiep.
35. Een lindeboom op de Grote markt
36. Vergroenen van het Ebbingekwartier door bijvoorbeeld slingerplanten en klimplanten toe te passen, zoals in de Tuinstraat. Daarnaast is op het Boterdiep ook genoeg plek voor meer groen.
37. Ebbingekwartier meer groen
38. Boterdiep: ruimte voor groen.
39. Langs de grachten meer groen.
40. Langestraat in het Ebbingekwartiers: Klimplanten (bloeiers) langs de gevel naar de lijnen laten lopen, waar de straatlantaarns aan hangen.
41. De Grote Markt zou een groene oase moeten worden.
42. Meer groen op de Vismarkt / Grote Markt en omgeving.
43. Veel bomen op het plein bij Forum. Is nu een tochtgat. Hetzelfde op de Grote markt.
44. Een extra veld in de stad om te zitten en te barbecueën en het dan verbieden in het Noorderplantsoen. Plantsoen is totaal overbelast.
45. Beste gemeente, wat een heerlijk plan om te vergroenen! Als bewoner van het Ebbingekwartier juich ik dit enorm toe. De hittestress in deze wijk is gigantisch, want alles is plat en kaal. We zouden hier heel graag meer bomen, groene daken en schaduwplekjes zien. En een beschutte buitenplek voor kleine én grotere kinderen om te spelen. We zijn zelf al bezig geweest door een groen schuurdak en zonnepanelen te nemen, onze mini tuin niet dicht te straten en een geveltuintje voor te vragen. Maar er moet echt meer gebeuren om deze wijk 's zomers aangenaam te houden.

Gebiedsgerichte ideeën

Gebied Centrum

26. Vergroening van het sterk versteende Ebbingekwartier.
27. Herestraat groener te maken, door grote bloembakken met bomen erin bv of ander groen in bloembakken van steen.
28. Sluiskade, bloeiende planten/struikjes voor flatgebouw. Drietal grote bloembakken op de ronding in de kade, daar waar geen schepen mogen afmeren. Voor meer insecten, vogels etc.
29. Groenstrook langs Prof. Van Hall pad (tegen stenen muur) inzaaien met wildbloemenmengsel en eventueel sterke bloeiende struiken (meidoorn etc.).
30. Westerhaven meer groen, grote bloembakken, of straatstenen eruit en daar mooie bloeiende en groene struiken inplanten.

46. Verticaal groen in de wijk: bijv groen in Langestraat op de blinde muur restaurant Florentin.
47. meer groen in de lucht. Aan de kabels met verlichting in ebbingekwartier.
48. meer vrijheid voor plaatsen van particulier groen in publieke ruimte.
49. groene boulevard langs water van Singelweg en Oosterhamrikkade tegenover DOT
50. Groningen: goud voor de gierzwaluw
Maak een gierzwaluwtil bij het hoofdstation. Het hoofdstation is de plek waar we gasten ontvangen in onze gemeente.

Gebied Oude Wijken

51. Realisatie rij struiken op de stoep aan de Bedumerweg (operatie steenbreek)
52. Twee nieuwe bomen op de hoek Reinautstraat/ Cortinghlaan.
53. Aandacht voor rewilding en “airb&b” in de Oosterparkwijk waarbij het publieke groen minder netjes wordt onderhouden en rommeliger wordt. Deze vorm van stadsnatuur geeft meer ruimte aan natuurlijke processen, leidt tot completere ecosystemen en meer natuurbeleving. Dit kan door letterlijk woongelegenheden te bieden door airB&B's te plaatsen. In deze tijdelijke woningen kunnen insecten terecht zodat insectensterfte wordt tegengegaan. Duurzaam Oosterpark kan aan de hand van voorbeelden informatie bieden over de strook wildgroei en de airB&B's. Een ander idee is om samen te werken met scholen in de wijk en een buitenlokaal op te zetten.
54. Verloederd stuk grond met hekken op de hoek van de Johan de Witstraat en Bedumerstraat omvormen naar groen.
55. De Hoogte: meer aandacht voor ecologisch groen, middenterrein van de Hoogte groener, afstemmen op spelen en met de buurt
56. Het idee van kunstenaar Martin Borchert, GrunnGras, in zoveel mogelijk straten gaan doen: stukjes uit stoeptegels halen en er laag blijvende bijen- en vlinderplantjes zetten, zie pilot in de

Adelheidstraat. Heel graag ook in mijn buurt (Akkerstraat). <https://www.operatiesteenbreek.nl/grunngras-oude-stoeptegels-woorden-open-stoeptegels/>

57. Samen met burens en buurt (Ceramstraat nr. 16) plantenbakken aan de balkons te hangen. Als iedereen een bak met een goed substraat zou krijgen en een setje geschikte planten ontstaat er op een simpele manier een veel groenere omgeving en wordt het geluidsoverlast ook wat beter gedempt. Het groen zal sterk bijdragen aan een positieve beleving van de omgeving, de gemeenschapszin en daardoor indirect een verbetering in gedrag teweeg brengen.
58. Verbeteren groenstructuur West-Indische buurt, tussen Oosterhamriklaan en West-Indische Kade. Hofjes en straten in de buurt gelijkwaardig inrichten. Heggen en bomen zijn in een aantal straten van een lage kwaliteit en zouden opgewaarderd moeten worden naar het niveau van bijvoorbeeld de Marowijnestraat en St. Eustatiusstraat.
59. De Vereniging ‘Het tweede Schilderskwartier’, een bewonersorganisatie in de Schildersbuurt, heeft vorig jaar een werkgroep ingesteld voor de herinrichting van het H.W. Mesdagplein. De werkgroep doet voorstellen om de variatie in groen te verhogen en de toegankelijkheid en het verblijf te verbeteren zodat het als ontmoetingsplaats gaat fungeren.
60. Geveltuinjes in de HW Mesdagstraat en alle boomspiegels in de HW Mesdagstraat en de Taco Mesdagstraat met dezelfde hekjes omheinen en ‘groen’ maken met plantjes. Ook het HW Mesdagplein kan wel een vergroeningsbeurt gebruiken.
61. Groene strook tussen de Oosterhamrikkade en busbaan inzaaien met bloemenzaad ten gunste van bijen. Vanaf bushalte Oliemuldersbrug tot de Zaagmuldersbrug.
62. Boomspiegels beplanten (Professorenbuurt), tegen fietsparkeren tegen bomen honden- en kattenpoep/plas.

63. Infobordjes met telefoonnummer milieudienst. Mensen kunnen bellen om oude fiets op te halen. Deze borden in elke straat plaatsen (Professorenbuurt). Hiermee groen zichtbaarder.
64. In de Leeuwarderstraat meerdere groenstroken beplanten zoals al is gedaan (te denken aan de beide uiteinden van de straat, rondom de afvalcontainers, de knikken bij de bochten in de straat).
65. Ik woon aan een kaal grasveld langs de Oosterhamriklaan tussen de Antillenstraat en de Korreweg. Volgens het Groenplan is dit onderdeel van het basisgroen. Daar ben ik heel blij mee, want dan blijft het groen ongetwijfeld behouden. Het open grasveld zorgt ook voor overlast voor aanwonenden van de Berlagehof, onder andere door diefstal. Is het mogelijk om dit grasveld een wat minder open karakter te geven? Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan wat bloemenperkjes en/of klein struikgewas. Toen de Berlagehof in ontwikkeling was werd voorgespiegeld dat dit grasveld een mooier aanblik zou worden. Helaas is daar dus nog niets van terecht gekomen.
66. Uitvoering geven aan het plan Statige Lanen Schilderswijk
67. Groene verbinding tussen Noorderplantsoen en Singels (via Melkweg, Westersingel en Noorderpoortcollege) verbeteren
68. Maak van A-weg een groene verbinding tussen binnenstad en Suikerunieterrein en Stadspark
69. Vier plekken in de Schilderswijk zijn in te richten als postzegelparken annex de verbetering van het Blekerplantsoen.
70. Verbeteren en vergroten groeiplaats van bomen, en combineren met het oplossen van fietsparkeerproblematiek in de Schilderswijk
71. Grote verhardingsvlakken vergroenen en daarmee wildparkeren van auto's en stoepfietsen tegengaan in de Schilderswijk.
72. Geveltuinjes aanbrengen in Schilderswijk
73. Overleg gemeente-kwartieren en vastgoedeigenaren om binnentuinen, voorgevels en daken in de Schilderswijk te vergroenen.

Gebied Oost

74. Overbodige bestrating aan de Jaltadaheerd verwijderen en een klein park realiseren ter hoogte van het pleintje nr. 117 en het perkje voor ter hoogte van nr. 128 t/m 132 uitbreiden langs de hele strook. Dit ten behoeve van planten en insecten. Waar mogelijk delen trottoir/trapje vervangen door perkje voor planten.
75. Omwonenden hebben een plan gemaakt om het gebied bij de Akeleiweg / Lavendelweg / Korianderweg te veranderen in een soort parkje/ontmoetingsplek. Er wordt meer groen toegevoegd en ook voorzieningen om bewegen te bevorderen.
76. Graag denk ik mee over de invulling van dit stukje stadsrand (hoofdzakelijk percelen Noorddijk B 2562 en 2557), ik heb hiervoor ideeën die ik nog concreet wil uitwerken in combinatie met het aangaan van het gesprek in de wijk, wellicht samen met de gemeente. Mijn uitgangspunten hierbij zijn:
 - toegankelijker maken van bestaand groen en natuur;
 - behoud van huidige structuren (bos, water, hoogteverschillen),
 - bijdragen aan de ecologische opgaven, “zoekgebied robuuste verbinding” (concept Vitamine G, pag. 31 kaart “aaneengesloten groene verbinding maken” groene pijlen C + B),
 - afweging welke recreatieve functies passend zijn, elkaar versterken en een goed samenhangend geheel vormen.

Gebied Zuid

77. Oorspronkelijke delen van het Helperdiepje weer verbinden voor natuurbeleving en recreatie (voor roeiboot, kano of supboard).
78. Huidige fiets/wandel verbinding tussen de Engelse Kamp en de Coendersweg minder “jaren 70” te maken door de huidige asfalt verbinding te vervangen door een mooie natuurlijke brug.
79. Kruising Paterswoldseweg - Laan van de Vrijheid en Overwinningsplein vergroenen.

80. Eerste deel van de Linie (met name De Zaayer) te beschermen voor hitte en het fijnstof van de ringweg, door extra groen aan te planten.
 81. Aan de Vondellaan in de Weyert-Noord is een behoorlijk aantal binnentuinen achter de flats waar alleen gras groeit. De struiken achter de flats zijn jaren geleden verwijderd. Hier is ruimte genoeg voor een fruitbos of rozenperken. Het verse fruit aan de (veelal arme) bewoners geven.
 82. In het Julianapark in de Wijert ligt een groot mycelium van de Grote Parasolzwam. Ook de reuzenchampignon is daar te vinden. Beiden eetbare, smakelijke paddenstoelen. Dat bracht mij op het idee om eetbare planten, notenbomen, fruitbomen, heesters met bessen etc. als thema voor dit park te nemen. In de Wijert zijn sowieso veel projecten met betrekking tot duurzaamheid en voeding. Daar zou een park vol fruit, noten, bessen en eetbare paddenstoelen een leuke aanvulling op zijn. Bovendien zal het bewoners in alle leeftijdscategorieën aanspreken.
 83. De zuidelijke singels in de binnenstad omtuinieren naar horticulturele tuinen zoals ze in Parijs hebben. Met een mooi Jugendstil hek eromheen.
 84. Heemstuin in stadspark advies vragen over soorten (wild/stinzen) planten. Die in de natuurgebieden kunnen worden ingezet.
 85. Idee: tussen de Du Perronlaan en de Brederoschool een deel van de bomen nu kappen en daar jonge bomen voor in de plaats zetten, om daarmee te voorkomen dat ze over enkele jaren allemaal gekapt moeten worden.
 86. Het Kingplein aan de M.L. Kingstraat vergroenen door bijvoorbeeld een aantal bomen te plaatsen en zitmogelijkheden te creëren. Ik heb dit plan ook reeds bij de gemeente ingediend onder nummer 115269-2020 maar (nog) geen antwoord gekregen.
 87. De Rijksstraatweg tussen Groningen en Haren is prachtig, maar zou groener gemaakt kunnen worden door aan één kant een fietspad te behouden en aan de andere kant een breder, goed begaanbaar wandelpad met meer groen eromheen voor wandelaars / hardlopers.
 88. Ik mis groen bij het Helperplein. Het zou mooi zijn om daar, net als in bijvoorbeeld Haren, een pleintje te hebben met bomen, bankjes of andere begroeiing.
 89. Meer bomen langs het Hoornsediep Grunobuurt, daar is nog ruimte.
 90. Vergroenen De Linie
In de wijk is veel bestrating. Wij willen graag dat er op meer plekken groen wordt aangelegd. Plannen werken we graag met de gemeente uit.
 91. Uitgebreid voorstel van de Vleermuiswerkgroep voor de inrichting van het Zuiderplantsoen.
- Gebied West**
92. Alle bomen laten staan en aanvullen met nieuwe zoals aan de Voermanstraat westzijde.
 93. Langs het Reitdiep herplant van dode boom.
 94. Aanplant meer (groot) groen aan de Arduinlaan in de wijk Vinkhuizen.
 95. Rand van het grasveld bij de Boraxstraat/ Dolomietstraat voorzien van schaduwgevende bomen. Recreatiemogelijkheden worden vergroot en het zorgt voor meer verbinding voor dieren met het bestaande groen.
 96. Rij bomen aanplanten ter hoogte van de fonteintjes in het Boraxplantsoen. Dit is mooi en er ontstaat meer schaduw voor spelende kinderen en ouders.
 97. De Arduinlaan in Vinkhuizen ontsluit de achterliggende buurt in Vinkhuizen. De toegangsweg kan meer uitstraling krijgen als de aanwezige bomen worden vervangen door aantrekkelijk (groot) groen.
 98. Na kap en snoeien is het oude kerkhof aan de Kerkstraat in Hoogkerk een puinhoop. Idee is om nieuwe bomen planten op het oude kerkhof. Er leven vleermuizen, padden, kikkers, vogels, bijen, vlinders, libellen en andere insecten. Net als vroeger toen het kerkhof omringd werd met hoge bomen. Het zou mooi zijn als er ook meer groen in de omgeving bijkomt, bijvoorbeeld op de geluidswal.
 99. Schuttingen Pleiadenlaan tegenover flats. Dat kan

- groener!
100. In de straten en Ruskenveense plas Hoogkerk tropische planten poten en strandgevoel geven.
101. Middenberm van de Professor Uilkensweg in de wijk Reitdiep voorzien van voetpad in combinatie met bomen, struiken, bloemen en bankjes vanwege ontbrekend trottoir.
102. Een van de drie speeltuinen aan de Voermansstraat heeft weinig schaduw. Door deze speeltuin te voorzien van bomen en struiken ontstaat er meer schaduw, sfeer en variatie. Het is de final touch voor de renovatie van dit deel van Paddepoel.
103. Inrichtingsidee voor de Voermanhaven, waarin onder andere wordt voorgesteld om de huidige tuintjes te vergroten, plantenbakken te plaatsen en gevels te vergroenen. Nadere studie naar mogelijkheden nodig.
104. Op Zuiderweg, ter hoogte van nummer 277, 279 en verder terug, ligt in het midden van de weg een lelijk stukje verhoogd asfalt als scheiding van de 2 banen. Dit is niet mooi. Misschien een idee om deze strook "groen" te maken?
105. Ideeën voor Westpark tussen vinkhuizen en Hoogkerk:
- Tarralaan: haal heel veel asfalt weg, houd parkeerplekken over voor de scouting en schooltuintjes.
 - Parkeerplaats tuin in de stad : asfalt weghalen
 - Scouting club Kipling: onderzoek gebruik voor zonnepanelen.
 - Tarralaan voetpaden afsluiten met paaltjes of grote kei : scheelt veel afval en overlast van automobilisten
 - Meer toezicht als het schemer wordt
106. In Reitdiepwijk weinig bomen en we missen nog steeds een park in samenwerking met bewoners
107. Het trottoir aan de Diamantlaan 45 inrichten met groen. Dat gaat het parkeren, dat niet is toegestaan, tegen. Het winkelplein Vinkhuizen is erg kaal. Hier ligt een kans om een gedeelte van het trottoir in te richten als plantsoen. Het plantsoen kan geadopteerd worden door omwonenden.
108. In de wijk Reitdiep is jaren geleden het plan voor de Groene Enclave uitgewerkt samen met de gemeente. Wellicht is het een idee om de Groene Enclave alsnog te realiseren.
109. Samen met Lefier willen we de ruimtes tussen de Pollux-, Morgenster-, en Castorflat verfraaien met meer groen, bloemen, (fruit)bomen en verhoogde moestuinen. Graag willen wij samen met de gemeente de natuurbeleving dichterbij huis brengen en opwarmen van de aarde tegengaan.
110. Wilgen planten langs Aquamarijnpad en Leegeweg.
111. Bomen voor schaduw bij de speeltuin Aquamarijnpad en Baldwinstraat . Daar is geen beschutting bij mooi weer. Bomen zijn een mooie groene oplossing.
112. In de bestemmingsplannen voor de nieuwe wijk De Held III ruimte maken voor een groene corridor die de natuur in Gravenburg met het Roege Bos verbindt. Bijvoorbeeld met een bijenlint of groencorridor.
113. In de wijk Gravenburg zelf vergroenen met meer bomen en bloemen om zo de soortenrijkheid te vergroten. We bieden daarbij aan om mee te denken en te helpen draagvlak te vinden om de gemeentelijke ambitie om 1000 bomen per jaar te planten voor een deel te helpen invullen. Wij willen graag bomen in en rondom onze wijk opnemen!
114. De Zernikecampus is een locatie in Groningen waar dagelijks duizenden studenten en medewerkers werken, sporten & studeren. Daarnaast wordt het gebied ook voor recreatie gebruikt. Voor het werkgenot en de gezondheid van alle Groningers die zich (in normale tijden) massaal op de campus bevinden, kan het waardevol zijn om te onderzoeken of vergroening van de campus zelf mogelijk is.

Gebied Haren

115. Blekenweg in Haren voorzien van bomen om hittestress tegen te gaan. Niet alleen de lege boomspiegels benutten maar ook de rest van de straat.
116. Grasvelden rondom parkeerplaats aan de Boerhoorn in Glimmen inzaaien met kruiden en wilde bloemenmengsel i.c.m. stinzenbeplanting. Aanvullen met mogelijk appelbomen of andere fruitbomen rondom kavels die nog niet zijn ontwikkeld. Geplante bomen als vervanging van eerdere kap graag vervangen. Bomen toevoegen als vervanging van bomen die zijn dood gegaan.
117. Voor Glimmen en omgeving zijn de volgende ideeën:
 - Versterken van de ecologische functie van tuinen op basis van gebruik van inheemse planten
 - Versterken van de wateropvangfunctie van tuinen door verminderen en voorkomen van verstening en door het stimuleren van het opvangen en opslaan van water in regentonnen.
 - Vergroenen van daken, waar mogelijk
 - Herstellen en aanleggen van houtwallen, hagen en vogelbosjes met inheemse bomen, struiken en planten
 - Het aanleggen van bijenidylles op verweesde stukjes grond en gazons
 - Het aanleggen en inzaaien van soortenrijke bermen
 - Het ophangen van nestkasten, vleermuiskasten en bijenhôtels
 - Het betrekken van de school en de leerlingen bij dergelijke projecten
 - In verband met de preventieve bestrijding van de eikenprocessierups vanwege de vele eiken in het dorp
 - Het streven naar een gifvrije omgeving door de vanzelfsprekendheid van gebruik van bestrijdingsmiddelen te ontmoedigen
 - Het opzetten van dorpsmoestuinen en boomgaarden
- Het inventariseren van de huidige natuurwaarden, inclusief die van de bomen, in het dorp; het monitoren van wat er aan natuurlijke rijkdommen is in Glimmen en het nemen van soortspecifieke, ondersteunende maatregelen (voor vleermuizen, uilen, zwaluwen, bijenhôtels, enz.).
118. Herplanten van de bijzondere laan in het Quintusbos, vanwege de vele dode bomen.
119. Goed onderhoud parkeervoorzieningen bij eigendommen Staatsbosbeheer.
120. Vergroening zone tussen A28 en Noord-Willemskanaal.
121. Ontwikkel een ecologische verbindingzone over de Onneres die het Zuidlaardermeergebied verbindt met de Drentsche Aa. Bij de ontwikkeling van deze zone moeten de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer en de uitbreiding van de natuurbeheersgebieden en het Natuur Netwerk Nederland worden benut.
122. Verbeter de faunavoorzieningen in de in het LOP 2004 aangewezen ecologische verbindingzones met name die in Haren Noord en ter hoogte van Onnen.
123. Herstel en verbeter de faunavoorzieningen onder en over de A28, het Noord-Willemskanaal, de Rijksstraatweg, het stationsgebied van Haren en de spoorlijn Groningen Assen. Zet daarbij in op een grote faunapassage onder de A28 zoals voorzien in eerdere plannen (RWS 2004).
124. Ontwikkel in samenspraak met de aanwonenden van de zandwegen gebiedsbeheerplannen voor de afzonderlijke gebieden met veel zandwegen. In deze plannen moet worden vastgelegd welke verkeersmaatregelen nodig zijn, welke natuur- en cultuurhistorische waarden kunnen worden hersteld en versterkt en welk onderhoudsregime van toepassing is.
125. Ontwikkel in samenspraak met de Stichting Landelijk Gebied Haren en de natuurorganisaties beheer- en uitvoeringsplannen voor de bescherming en presentatie van de natuurlijke en cultuurhistorische elementen zoals de essen, uitblazingslaagten, pingo's, stijlandren, verloren

hunebedden, grafvelden, historische landwerken/ versterkingen, grafheuvels en andere historisch geografische elementen in het landelijk gebied van Haren.

126. Ontwikkel in samenspraak met de natuurorganisaties een uitvoeringsplan voor het reguleren van de recreatieve- en de verkeersdruk op de zandwegen rond en in het Noordlaarderbos en de Appelbergen.
127. Stel een bomenstructuurplan voor herstel van het karakter van de historische lanen (zoals onder meer de Rijksstraatweg, de weg Haren- Onnen-Noordlaren) en de overige lanen. Besteedt daarbij aandacht aan de betekenis van de lanen voor het vergroten van de biodiversiteit, de faunapassages (e.g. eekhoorns), de vleermuisroutes en het herstel van de faunapassages en vleermuisroutes waar ze recentelijk nog zijn verdwenen (Besloten Venen, Omgeving station, Helperzoom).
128. Vergroot de biodiversiteit door ecologisch bermbeheer. De nieuwe standaard zou moet zijn dat bermen ecologisch worden beheerd, tenzij...
129. Benoem een projectgroep onder leiding van de gemeente met vertegenwoordigers van de bewoners, de SLGH en Staatsbosbeheer die een plan maken voor een zorgvuldige integrale aanpak van integrale opwaardering van de Hoge Hereweg.

Gebied Ten Boer

130. De Dorpsvisie Thesinge (2016, geactualiseerd in 2019) bevat concrete voorstellen die in de uitwerking van het Groenplan meegenomen kunnen worden:
 - Aanleggen van struwelen in het landbouwgebied rond Thesinge.
 - Creëren van ommetjes, verbeteren van wandel-, fiets- en vaarmogelijkheden (bijv. rondom het kloosterterrein, doorgaande fietsroute naar Zuidwolde, Kardingermaar verbinden met het Damsterdiep).
 - Aanplanten van nieuwe bomen i.v.m. de essensterfte.
131. Hamplaats in Ten Boer vergroenen en

herinrichten met bankjes, (fruit)boompjes en bloeiende struiken zodat een “groene long” naast het winkelcentrum ontstaat. Daarnaast dienen de kliko's uit het zicht te komen.

132. In de A.H. Homanstraat Ten Boer een aantal insectvriendelijke bomen planten op het grasveld bij de woningen nr. 27. Maar ook op andere plekken in Ten Boer en andere dorpen en de stad. Mooi idee om een groene long te creëren van de Hamplaats naar het Koopmansplein in Ten Boer, betrek dan ook het zorgcentrum erbij. Ook hier is al het nodige groen.
133. Concrete ideeën voor Woldwijk, Ten Boer:
 - Plek bieden aan initiatief Herenboeren
 - Natuurpad aanleggen en plasdrasgebied c.q. weidevogelgebied.
 - Het plan voor de Stadsweg kan moeiteloos worden doorgetrokken tot Ten Boer/ Lellens. Hier zijn bestaande fietspaden met brede stroken ongebruikt grasland.
134. Groener Garmerwolde
Verder zou het mooi zijn als in het voorjaar langs de Dorpsweg net zoveel narcissen zouden bloeien als in Lewenborg het geval is. En dat dan voortzetten in de zomer met andere kleurrijke bloemsoorten. Nu staan er enkel saaie heesters. We hebben op twee plekken in het dorp al een dorpsboomgaard. Die zouden gemakkelijk ‘verrijkt’ kunnen worden met allerlei bessenstruiken.

Samenwerkingspartners

135. Wij zijn Stichting MEERGroen , een burgerparticipatie stichting met als hoofddoel zoveel mogelijk maatschappelijk en politiek draag vlak te mobiliseren voor een verantwoord evenwicht tussen de menselijke samenleving en het omringende ecosysteem.
136. Neem contact op met de Stichting Groene Pedagogiek.

Toegevoegde ideeën, voortkomend uit de inspraaknota

137. In het kader van terugdringen van fijnstof, is recentelijk een overheidsadvies uitgebracht om ook dennensoorten aan te planten binnen de bebouwde kom. Fijnstof kan zo significant worden teruggedrongen. In het verleden zijn in met name Groningen Zuid zwarte dennen (*Pinus Nigra. sub*) aangeplant, maar wellicht zijn stadsbreed mogelijkheden om deze soort, maar bijvoorbeeld ook de grove den (*Pinus Sylvestris*), aan te planten. De bomen fungeren bovendien het gehele jaar door als fijnstof afvangers, aangezien ze jaarrond groenblijvend zijn. Ook kunnen beide dennensoorten een positieve rol spelen voor de aanwezigheid van o.a. eekhoorns en diverse vogelsoorten. Daarnaast zijn ze uitstekend bestand tegen (hevige) wind en dat is in deze tijd zeker een belangrijke troef. Graag attendeer ik u in dat kader op twee interessante artikelen van de WUR en de Groene Stad die over bovenstaande extra informatie verschaffen. <http://www2.alterra.wur.nl/Webdocs/PDFFiles/Alterrapporten/AlterraRapport1419.pdf> <https://edepot.wur.nl/51718>
138. Indiener geeft aan dat de gemeente ruim twee jaar geleden de strook rondom de speelweide aan het Nassauplein heeft ontdaan van haar begroeiing en er met name hortensia's en nog wat andere planten in heeft gezet. Daarna is geen onderhoud gepleegd en veel planten zijn verdord. Op dit moment is de strook een troosteloze uitlaatplek met wat planten. Een herinrichting van het gebied is nodig. Een plan ligt klaar.
139. De inspreker geeft aan dat de aanplant van 1000 bomen binnen de bomenstrategie te weinig ambitieus is. Verzocht wordt het aantal bomen te verhogen. In het kader van de doelstelling "Meer groen" vinden wij het gewenst dat het transferium bij Kardinge een vergroening ondergaat, om het te integreren in het groengebied.
140. De inspreker ziet mogelijkheden om het Pioenpark en het Molukkenpark via tussenliggende ecologische zone met elkaar te verbinden. Een prachtige plek met nu een strakke grasmat en enkele bij de bouw gespaarde bomen. In vergelijking met de twee parken is de huidige verbinding maar 'groen saai'. Deze zone zou zich goed lenen voor het in één keer verbinden van de twee parken en het Hamburgerplantsoen wat grenst aan dit gebied. Met name de strook voor de nieuwbouw aan de Sint Maartenstraat zou prima kunnen worden verrijkt door het aanbrengen van lage en middelhoge struiken, voorzien van slingerpaadjes in afwisseling met grasvelden voor het spelen van kinderen (aansluitend op de nieuw aangelegde speeltuin bijv.) Samen met de mogelijkheid om vlak voor je eigen terrasbalkon wilde bloemen of planten te zaaien maakt dit een en ander veel natuurlijker. Een groene wandeling van de Resedastraat helemaal tot de Bedumerweg. Dit levert een aantal voordelen op:
- Een echte verbinding tussen de grote parken in Oosterpark en Indische Buurt. Zowel optisch als planmatig als voor de flora en fauna diversiteit
 - Een logische verbinding en daarmee betrekking van het Hamburgerplantsoen bij de rest van de ecologische zone.
 - Een natuurlijke barrière tussen eigen terrein van de huizen en de openbare ruimte creëert meer privacy
 - Een natuurlijke barrière zorgt voor meer veiligheid en tegengaan van diefstal vanaf de terrassen (er wordt nog best veel tuinmeubelair ontvreemd, de toegang tot aan de terrassen is nu te eenvoudig over het gras)
 - De woonomgeving wordt nog prettiger en de diversiteit in planten en dieren zorgt voor meer groen leven
 - Genot voor bewoners, wandelaars, passerende fietsers
 - Er kan meegelift worden door de Hunzezone en andersom (elkaar versterkend).

141. De inspreker geeft aan dat naast het dorpsommetje (genoemd op pagina 76), de Stadsweg, het Boer Goensepad en het fietspad op de Eemskanaaldijk aangepakt moeten worden. Zorg dat de berm en driekwart van het jaar in bloei staan. Elk jaar weer. Zoiets nodigt uit om te gaan fietsen. Het trekt mensen de stad uit. De route wordt ondersteund met wegwijzers die pakkende informatie van bijzondere plekken bevat.

COLOFON

Colofon

Gemaakt door een team vanuit de gemeente
Groningen en Strootman Landschapsarchitecten
Het team bestond uit:

Strootman Landschapsarchitecten

Berno Strootman
Remco van der Togt
Jan Willem van Veelen

Gemeente Groningen

Wieteke de Boer
Ingrid Bolhuis
Tamara Ekamper
Marieke van der Heide
Guido Hummel
Lynke Koopal
Henk Langeveld
Klaas van Nierop
Martijn Schuit
Peter Teerhuis

Gemeente Groningen
Gedempte Zuiderdiep 98
9711 HL Groningen

STROOTMAN LANDSCHAPSARCHITECTEN

Funenpark 1-D
1018 AK Amsterdam
Nederland
T. +31(0)20-419.41.69
bureau@strootman.net
www.strootman.net

RD